

Heemkundekring Het Zuidkwartier

Opgericht: 27 maart 1977

Secretariaat:

Sint Dionysiusstraat 22, 4645 HK Putte

☎ 0164 – 606758, ✉ secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

🌐 www.hkk-zuidkwartier.nl

Aan de leden van de heemkundekring “Het Zuidkwartier”,

Zuidwesthoek, april 2012.

Uitgave: 2012, nmr. 03

Beste leden,

Nu het mooie weer aanbreekt zal dit voorlopig de laatste nieuwsbrief zijn. Maar natuurlijk hebben we een heleboel activiteiten op de agenda staan en wij hopen dan ook van harte U bij een of meerdere van deze activiteiten te treffen! Via de nieuwsbrief proberen wij U dan ook zoveel mogelijk op de hoogte te houden. Wat kunt U zoal verwachten?

Agenda:

In de komende periode zijn er weer diverse activiteiten gepland:

- Op **29 maart** is het weer de **vrijwilligersavond**. Wij zullen onze vrijwilligers net als voorgaande jaren in het zonnetje zetten en tracteren op een gezellige avond met een hapje en drankje.
- **Praatmorgen in 't Kwartier**. Op zondagmorgen, **1 april en 6 mei** kunt U weer lekker bijkletsen over ‘vroeger’. U bent van harte welkom van 10:00 tot 12:00 uur in heemhuis 't Kwartier aan de Binnenweg 33 te Hoogerheide.
- **15 april Algemene Ledenvergadering**. Aanvang vanaf 9:30. De vergadering wordt gevolgd door een “molenlezing over billen en kruien”. Dit alles duurt tot 12:30
- **1 april t/m 17 augustus** expositie van aquarellen en schilderijen door Jos Vermue, Louis Michielsens en Marianne de Jong. Deze vindt plaats in de FloorvanPutte zaal van restaurant de Blauwe Pauw.
- Op zondag **8 april** is het **streekheemmuseum “Den Aanwas”** voor de eerste keer dit seizoen regulier open voor het publiek. U kunt dan tevens de nieuwe thematentoonstelling: oud kinder speelgoed bezoeken. Openingstijd is van 13:30 tot 16:30 uur. Verder elke 2^e en 4^e zondag van de maand. Voor nadere informatie kunt U zich wenden tot dhr. Jos Halters (☎ 0164 – 67 28 54) of mevr. Franka Stoutjesdijk-Jansen (☎ 0164 - 672 563).
- **Museumweekend**. In het weekend van **14 en 15 april** is het museumweekend. Hiervan zal het streekheemmuseum “Den Aanwas” op beide dagen geopend zijn.

Agenda Algemene Ledenvergadering

De agenda luidt als volgt:

1. Opening.
2. Mededelingen
3. Vaststellen notulen ALV 17 april 2011 + 27 november 2011.
4. Jaarverslag over 2011 door de secretaris
5. Jaarrekening over 2011 door de penningmeester
6. Verslag van de kascontrolecommissie.
7. Verkiezing kascontrolecie-leden.
8. Begroting 2012, inclusief vaststelling contributie.

9. Verkiezing bestuursleden.
10. Presentatie nieuw logo.
11. Rondvraag en wat verder ter tafel komt.
12. Sluiting

Van 09:30 tot 09:45 kunt U de stukken inkijken waarna de vergadering zal beginnen.

De stukken (notulen/jaarverslag/jaarrekening/begroting) zijn vanaf 1 april a.s. op te vragen via onze website (www.hkk-zuidkwartier.nl) of worden U op aanvraag toegestuurd. Daarnaast liggen de stukken ook ter inzage in zowel het streekheemmuseum Den Aanwas als in heemhuis 't Kwartier vanaf 1 april.

Lezing: van billen en kruien

Waarom hebben windmolens vier wieken? Hoe oud zijn molens eigenlijk? Waar komen ze vandaan? Wat betekent de vang lichten? Welke soorten molens zijn er? Waarom zijn windmolens zo kwetsbaar? Hoeveel molens telt Nederland nog? Hoe word je vrijwillig molenaar? Waarom had een molenaar vroeger een slechte naam? Welke uitdrukkingen in onze taal komen er uit de molenwereld?

In veel dorpen werd lang het silhouet bepaald door de molen en de kerk.

Ad van Gool (1948) uit Hilvarenbeek – zoon van een mulder – bezocht een aantal windmolens. In november 2007 verscheen zijn boek **Van billen en kruien** waarin hij een aantal windmolens uitgebreid beschrijft.

Op basis van de opgebouwde kennis heeft de auteur **een boeiende lezing** samengesteld die ondersteund wordt door **een PowerPoint presentatie** met prachtige hedendaags én historisch fotomateriaal over windmolens in Nederland. Voor iedereen die van deze monumenten houdt en van de verhalen, anekdotes, liederen, spookverhalen eromheen.

Vele aspecten van de windmolen komen in zijn gevarieerde lezing aan de orde zoals:

- ❖ Het ontstaan van molens
- ❖ De diverse molentypen
- ❖ Molenaarsliederen
- ❖ De uiterlijke kenmerken van de molen
- ❖ Het maalproces met diverse filmpjes
- ❖ De molenaar in de middeleeuwen
- ❖ Typische molenaarsuitdrukkingen
- ❖ Molenaarsgedichten
- ❖ Legenden, spookverhalen
- ❖ Bredero: de klucht van de molenaar
- ❖ De patroonheilige Sint Victor

Ad van Gool is van huis uit leraar en freelance publicist. Hij publiceerde meerdere boeken waaronder *Typisch Biks*, *In vogelvlucht*, *Ooggetuigen van de bevrijding*, *Met loeiende sirene*, *Hartzeer* en *Mijn harttransplantatie*.

Nieuwe thematentoonstelling in “Den Aanwas”.

Op **zaterdag 7 april 2012** vindt om 14.30 uur de opening plaats van de **nieuwe thematentoonstelling**. Deze heeft als onderwerp **“Speelgoed uit oma’s tijd”**. Op 8, 14, 15 en 22 april en verder elke tweede en vierde zondag van de maand tot en met oktober is deze toegankelijk voor de leden en alle andere belangstellenden. De toegang is gratis. Voor groepen € 1,50 per persoon en men kan zich melden op de nummers 672563 of 672854.

Deze **tentoonstelling** is ingericht door **de heer Silvain van den Berg** uit Bergen op Zoom.

De heer Van den Berg verzamelt al vele jaren speelgoed. Begonnen met autootjes volgde het houten speelgoed van de fabrikanten Sio, Okwa, Simplex, Jumbo en Nooitgedacht. Als kind kwam hij uiteraard veel in de winkel van zijn ouders en dit zette hem aan tot het verzamelen van speelgoedwinkeltjes. Ander speelgoed, als trekwagentjes, boerderijen, poppenhuizen, montagedozen etc. volgde. Van buiten Nederland volgden de poppen van Disney, firma Olifant en andere

buitenlandse firma's. Vanzelf werden de speldjes en sleutelhangers eraan toegevoegd. Kortom, een zeer omvangrijke verzameling, waarvan de mooiste en opvallendste stukken nu tentoongesteld worden. Als heemkundekring zijn we erg ingenomen met deze expositie. Komt dat zien!!!! Een aanrader!!

Brabantse Heemdagen.

Op 9 en 10 augustus 2012 worden in Willemstad de Brabantse Heemdagen georganiseerd. Het motto is: **“Tussen fort en vesting”**. De deelnamekosten bedragen € 85,00 (incl. verzorging avondeten) en men moet zich melden uiterlijk 31 mei 2012. Het volledige programma is in te zien op aanvraag. (0164-672854). De eerste dag brengt men bezoeken aan allerlei historische gebouwen en de tweede dag is een fietsdag met bezoeken aan objecten in de wat verdere omgeving. De huur van een fiets bedraagt € 10,00. Er is ook een lijst met mogelijkheden voor logies.

Zegswijzen in het Zuidkwartier.

U ontvangt nu als lid gratis het boek **“Zegswijzen in het Zuidkwartier”**. De winkelprijs bedraagt € 9,95 en het is te koop in Hoogerheide bij Niels van Elzaker, in Ossendrecht bij Het Zoete Rijk, in Putte bij de Primera en de Bruna en in Bergen op Zoom bij boekhandel Quist. Tevens is het verkrijgbaar in het museum “Den Aanwas”, bij Jan Luijsterburg, (Acacia 33), bij Cor Cleeren en Jos Halters. Ook kunt U daar nog “Dialecten in het Zuidkwartier” kopen voor € 6,00.

LET OP: Het boek komt in de plaats van de eerste Tijding in 2012.

Contributie

We maken van de gelegenheid gebruik enkelen van U in herinnering te brengen dat de **contributie voor 1012**, zijnde € 20,00 al of niet verhoogd met de porto's nog niet is voldaan. Dit boek is voor hen hopelijk een reden hier snel werk van te maken.

Voor in Uw agenda

Ook in het najaar trakteren we U natuurlijk op lezingen, de volgende heeft U nog tegoed:

- Burgemeester, dominee, pastoor. Wie had het voor het zeggen. Deze lezing wordt verzorgd door René Jacobs, lid van heemkundekring “het Zuidkwartier”.
- De meidenkist. Door Cees Prinsen
- Best of.... Door Rinie Vermaire.

Het bestuur.

Heemkundekring Het Zuidkwartier

Opgericht: 27 maart 1977

Secretariaat:

Sint Dionysiusstraat 22, 4645 HK Putte

☎ 0164 – 606758, ✉ secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

🌐 www.hkk-zuidkwartier.nl

Zuidwesthoek, april 2012.

Beste leden hierbij vind u ter introductie van “Zegswijzen in het Zuidkwartier”

Toespraak, 14 maart,

Raadzaal van het Gemeentehuis van Woensdrecht, te Hoogerheide

Prof. dr. Jos Swanenberg

Mijnheer de burgemeester, leden van de werkgroep dialecten,
Goedemiddag, dames en heren

Het doet mij bijzonder deugd hier te mogen spreken voor u, bij de presentatie van de werkgroep Dialecten van De Heemkundekring Het Zuidkwartier. De leden van deze werkgroep houden zich al vele jaren bezig met het verzamelen en vastleggen van de dialecten die in hun woongebied worden gesproken. En daarom sta ik hier ook vooral uit erkenning en respect voor de leden van deze werkgroep. Het werk van enthousiaste vrijwilligers, van liefhebbers, is onontbeerlijk voor mijn werk, als streektaalfunctionaris van de provincie Noord-Brabant. Zonder het doorzettingsvermogen van liefhebbers zoals deze werkgroepleden zouden wij bij Erfgoed Brabant, als erfgoedondersteuners, niet kunnen functioneren.

Ik kende de werkgroep al, onder meer vanwege de publicatie van het boekje ‘Dialecten in het Zuidkwartier’, in 2007. De werkgroep is daarna doorgedaan met het verzamelen en vastleggen van dialecten, maar de nadruk lag nu op spreekwoorden, gezegden en uitdrukkingen. En het resultaat van dat werk zien we nu, in het boek ‘Zegswijzen in het Zuidkwartier’.

In het eerste boek ‘Dialecten in het Zuidkwartier’ wordt de woordenschat beschreven, in de

vorm van een alfabetische woordenlijst en van bijzondere werkwoordvervoegingen. Zo nu en

dan wordt er in dat boek al een uitdrukking of zegswijze vermeld om de dialectwoorden in de lijst wat meer tot leven te brengen.

Dat is nu precies wat het tweede boek ‘Zegswijzen in het Zuidkwartier’ voor u als lezers en gebruikers zal toevoegen aan het eerste boek. In spreekwoorden, gezegden en uitdrukkingen komt het dialect weer tot leven. Een zegswijze is letterlijk de wijze waarop, dus de manier waarop, iets gezegd wordt. Door de woorden in hun context te plaatsen, door te laten zien hoe ze daadwerkelijk werden gebruikt, zult u nog meer het dialect terug voelen keren dan dat al het geval was bij de woordenlijst.

Spreekwoorden hebben natuurlijk als intrigerende eigenschap dat zij een dubbele bodem hebben. Zij hebben een letterlijke en een figuurlijke betekenis. Dat kan ze verrassend, grappig, maar ook ondoorgroendelijk maken.

Ik geef maar als voorbeeld, en u hoort nu het dialect van het Zuidkwartier met een ‘Mirrois’ accent, want ik kom uit Middelrode bij Den Bosch:

De lâamp ang schjêêf. De letterlijke betekenis is natuurlijk De lamp hangt scheef. Dat is niet moeilijk. Maar wat er mee wordt bedoeld is iets anders, en dat is de figuurlijke betekenis: Er

is geen geld meer om zelfs het aller noodzakelijkste te kunnen kopen. En dat moet je maar net weten! Zo'n dubbele bodem kun je alleen kennen als je deel uit maakt van de gemeenschap die deze taal spreekt.

Die figuurlijke betekenis wordt in het boek als volgt verklaard: vroeger hing men de olielamp wel eens scheef om ook het allerlaatste druppeltje olie te kunnen benutten. Het is dus een zinnebeeld voor armoede.

Iemand op d'achterste zolder jaoge. Letterlijk betekent dat Iemand op de achterste zolder jagen, dat is niet zo moeilijk maar de figuurlijke betekenis is: Iemand in paniek brengen, angst aanjagen of kwaad maken. Waarom dat spreekwoord zo wordt gebruikt?Ik moet dan denken aan een kat, die heel erg geschrokken is en wegkruipt naar het achterste hoekje op zolder, zou het daarom zijn?

Dan hebben we: *IJ ies zoow zot as un deur.* Letterlijk is dat Hij is zo zot als een deur, en we willen dan zeggen: Hij is volslagen gek.

Ja, maar hoezo een deur? Een deur die een vertrek afsluit?

In een beschrijving van het dialect van het dorp Zeeland in Oost-Brabant door Stephanus Hanewinkel, eind 18e eeuw, staat het woord *door* en dat wordt vertaald met het Nederlandse 'dwaas'. In het hedendaagse Duits kent men nog *der Tor* voor een 'gekke persoon'; het Brabantse dialectwoord *deur of door* is al lang niet meer in gebruik, maar komt nog voor in deze uitdrukking *zo zot as een deur*. Dat is geen deur om een ruimte af te sluiten, maar dat is die dwaas!

En wat te denken van:

Die ies zoow zot as un juin. Letterlijk is dat Die is zo zot als een ui, maar dat is een ander zot, want nu bedoelen we: Die is dol op omgang met het andere geslacht.

Maar waarom een ui? Nee, het blijkt geen ui te zijn! Juin is de Nederlandse variant op Juun of Juniperus en dat was een heilige. Sint Juniperus oftewel Sint Juin was een metgezel van Franciscus van Assisi en stond in de parabels bekend als grappenmaker. Dus *zo zot as een juin* is eigenlijk *zo zot as Sint-Juin!* Onlangs zo beschreven in het tijdschrift Brabants, door Ed Schilders.

Ja, er zit heel wat achter die spreekwoorden en gezegden.

Dit boek is dus heel wat waard. Het is een interessante verzameling die bijdraagt tot het vastleggen van het dialect, het beschrijven een deel van het culturele erfgoed, en die bovendien een inkijkje geeft in de identiteit van de Brabanders in deze hoek van de provincie. Taal is een van de aspecten van cultureel erfgoed die vanzelfsprekend en bijna onmerkbaar mee gaan met hun tijd. Een dynamisch proces van taalverandering geeft telkens nieuwe impulsen aan het taalgebruik, zonder alle oude authentieke eigenschappen van de Brabantse streektaal uit te wissen: een dynamisch geheel van taaluitingen, met grote verschillen van stad tot stad en van dorp tot dorp. In dat proces gaan evenwel ook veel authentieke eigenschappen van lokale dialecten verloren. Het is dan ook interessant en belangrijk om het traditionele dialect van een plaats, een van de belangrijkste elementen van culturele identiteit, vast te leggen.

Erfgoed is dat wat wij aan culturele handelingen en uitingen van de generaties voor ons hebben door gekregen en wat we weer aan volgende generaties zullen doorgeven. Het bepaalt het beeld van onze omgeving en van onze eigen identiteit.

Het boek dient dus een groot belang. Maar het is natuurlijk vooral ook gewoon een leuk boek. Ik feliciteer de werkgroep, maar ook u allen, als leden van de Woensdrechtse gemeenschap, van harte met de totstandkoming van dit document.